

Plan sytuacyjny uregulowanych ogrodów sukienniczych [w] mieście Łodzi

1823

Autor: Filip de Viebig

Skala: 1:5 000

Ludność

799

mieszkańców, w tym:

511

chrześcijan,

288

Żydów

Plac Wolności
– dawniej Rynek Nowego Miasta
◀ 14 września 2007

Pośród wielu osób, które przyczyniły się do zainicjowania rozwoju przemysłowego Łodzi, był Rajmund Rembieleński. Sprawował on urząd Prezesa Komisji Województwa Mazowieckiego, w obrębie którego położone było wówczas miasto.

W lipcu 1820 r. dokonał objazdu obwodu łęczyckiego, wizytując również Łódź. Podczas swoich peregrinacji sporządził raporty stanowiące podstawę do decyzji wydanej 18 września 1820 r. przez namiestnika królewskiego Józefa Zajączka. W jej wyniku miasto uzyskało status osady fabrycznej.

W 1821 r. przystąpiono do tworzenia osiedla sukienniczego, które nazwano Nowym Miastem. Otrzymało ono charakterystyczny, zgeometryzowany układ urbanistyczny, odróżniający je zdecydowanie od Starej Łodzi. Podczas dalszych prac regulacyjnych Rembieleński wydał instrukcję geometryczną Filipowi de Viebigowi. Miało to miejsce 12 czerwca 1823 r. W jej wyniku powstała mapa ukazująca rozplanowanie przestrzenne nowopowstałej osady. Oryginał tego opracowania kartograficznego nie zachował się. Obecnie dysponujemy jedynie litograficznymi kopiami, wykonanymi zapewne na potrzeby edycji, opublikowanego w 1931 r., drugiego tomu „Rocznika Łódzkiego”. Tytuł mapy wskazuje, iż powstała przede wszystkim w związku z kolejnym etapem regulacji obejmującym ogrody sukiennicze, stanowiące dodatek do działek budowlanych, które wytyczono prawdopodobnie w 1821 r. Dokonując inkorporacji nowych terenów, starano się nie naruszać dotychczas istniejącej struktury własnościowej pól i lasów należących do miasta. Do powiększenia jego obszaru wykorzystano głównie grunty rządowe. Były to przede wszystkim folwark Stara Wieś oraz Wójtostwo Łódzkie, które do 1823 r. pozostawały w dzierżawie Jana Załęskiego, a zostały odkupione za sumę 10 000 zł. Zajęto także część pól proboszczowskich i miejskich, przyznając jednak ich właścicielom nieruchomości zamiennie.

Ponadto w skład miasta weszły również lasy: Karkoszka i Kusy Kąt (teren pomiędzy ul. Źródłową a doliną Łódki). Mapa Viebiga doskonale oddaje sposób, w jaki nowy układ urbanistyczny miasta został nałożony na istniejącą dotychczas część klucza łódzkiego.

Na potrzeby nowej osady zajęto nieco ponad 256 ha gruntów, z czego ok. 64% stanowiły pola uprawne, 30% lasy, a tylko niewielką część bagna, łąki i wody. Wytyczono ogółem 204 place budowlane o różnych rozmiarach i kształtach, z czego 184 posiadały 5 prętów szerokości (21,6 m). Osiedlającym się tu sukiennikom wydzielono odrębne ogrody znajdujące się we wschodniej i południowo-wschodniej części osady. Zgodnie ze wspomnianą instrukcją i sporządzonym przez Viebiga rejestrem pomiarowym place nr 173 i 174 (narożnik ul. Nowomiejskiej i Północnej) przeznaczono pod budowę folusza, a oznaczony nr 203 przewidziano na potrzeby cegielni (obecnie rejon pl. Dąbrowskiego).

Centralnym punktem Nowego Miasta był ośmioboczny rynek, ograniczony ulicami Wschodnią, Zachodnią, Północną i Południową (Rewolucji 1905 r.). Ponadto w kierunku równoleżnikowym wytyczono nowe ulice rozdzielające ogrody przydzielone osadnikom. Były to: Średnia (Pomorska), przedłużona na wschód Południowa i Podcegielniana (Jaracza). Zasięg parcelacji od strony południowo-wschodniej określała granica lasów rządowych należących do leśnictwa Łąznów, biegnąca wzdłuż obecnej ul. Uniwersyteckiej. Granicę miasta wytyczono tu po linii prostej, którą wyznaczało 12 kopców. Dokonano także regulacji traktu piotrkowskiego, którego przebieg pokrywa się z dzisiejszą osią ul. Piotrkowskiej.

PLAN.
 Sytuacyjny, uregulowanych
 ogrodów sukiennicznych
 Miasteczka Łodzi
 położonego
 w Obwodzie Łódzkiem
 Województwie Łódzkim
 pomiarzył i wykonał w roku
 1823
 F. de Viebig

(Oryginał zachowany w Archiwum akt dawnych m. Łodzi.)